
Системний підхід до вивчення мистецької спадщини Миколи Вінграновського

Валентина Купцова,
заслужений учитель України
Миколаївська гімназія № 2

Ім'я Миколи Степановича Вінграновського відоме сьогодні багатьом шанувальникам рідного слова. На жаль, у культурному українському середовищі менше знають про публіцистичну і кіномистецьку спадщину талановитого миколаївця. Як зазначає Богдан Сушинський, "літературознавцям ще тільки належить осмислити внесок цього своєрідного таланту в розвиток сучасних українських — а відтак і загальноєвропейських — поезії, прози і кінематографії". Не відома широкому загалу й активна громадська діяльність письменника.

Микола Вінграновський — автор понад 20 книг поезії і прози, лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка, премії Володимира Вернадського і премії Фундації Антоновичів, перший президент Українського ПЕН-клубу, автор історичного есе "Чотирнадцять столиць України", талановитий кіноактор, сценарист і режисер, постановник 10 художніх та документальних кінострічок. Митець такого масштабу заслуговує на широке визнання у своїй країні, і тому ми відводимо велику роль учителів-словесників в популяризації творчості Миколи Вінграновського, при цьому наголошуючи на системному підході до вивчення художньої спадщини письменника та знайомстві з його непересічною особистістю.

На уроках української літератури за програмою в 5 класі вивчаються поезії "Перша колискова", "Сама собою річка ця тече", "Ходімте в сад" та для додатко-

вого читання запропоновано оповідання "Літньої ночі", "Сіроманець", "Первінка", у 11 класі в оглядовій темі "Українська література другої половини ХХ ст." одним рядком згадується поезія Вінграновського. У такий спосіб учнівська молодь України має змогу отримати початкове враження про літературну творчість миколаївського митця, водночас не дістаючи можливості скласти цілісне уявлення про цікаву особистість і багатогранний талант нашого земляка.

Досвідчені викладачі української словесності заповнюють цей пробіл, використовуючи уроки позакласного читання. Уважаємо доцільним на цих уроках розглянути в 5 класі одне з оповідань за вибором учителя, у 6 класі — повість "Сіроманець", восьми-класників ознайомити з кращими зразками поезії (на вибір учителя), у 9 класі ознайомити старшокласників із есе "Чотирнадцять столиць України", а в 10 класі, урахувавши рівень підготовки учнів, запропонувати для позакласного читання роман "Северин Наливайко".

Звичайно, вчителі української літератури Миколаївщини мають ширші можливості для виховання найкращих патріотичних почуттів і естетичних смаків своїх учнів на високохудожніх творах М. Вінграновського, використовуючи для цього уроки літератури рідного краю.

На сьогоднішній шкільною програмою передбачено по 4 уроки літературного краю на рік у кожному класі.

В авторській програмі **"Література рідного**

краю" ми пропонуємо такий підхід до вивчення творчої спадщини видатного земляка, який забезпечує, на наш погляд, урахування вікових і пізнавальних можливостей школярів, дотримання принципу наростання складності матеріалу, різноманітність на-вчальних форм роботи з метою посилення інтересу до художньої спадщини Миколи Вінграновського.

5 клас. Подорож літературною картою Миколаїщини. Перше знайомство з Первомайщиною та ім'ям Миколи Вінграновського.

6 клас. Поезія Миколи Вінграновського для дітей.

7 клас. Усний журнал "Наші земляки — лауреати Шевченківської премії".

8 клас. Кіноурок "Микола Вінграновський на екрані".

9 клас. Брейн-ринг "Література Миколаїщини — гордість моя".

10 клас. Урок-конференція "Видатний земляк — прославлений поет, прозаїк, кінорежисер".

Звичайно, кожен учитель має можливість вибрати для вивчення і прочитання ті твори, які найбільше відповідають його смакам і несуть найбільший виховний потенціал. Це ж стосується і вибору форм роботи.

Продовжуємо знайомство з творчістю лауреата Шевченківської премії на уроках української мови. Доцільними вважаємо такі форми, як проведення творчих і навчальних диктантів, використання текстів з творів письменника і текстів про самого Вінграновського в різноманітних дидактичних вправах та завданнях. Наводимо зразки дидактичних карток та навчальних диктантів.

* Визначте граматичні основи речень, укажіть види присудків.

Є в селі Кумарі династія Вінграновських. Велику гілку цього родового дерева започаткували в 20-х роках ХХ століття Степан та Зінаїда Вінграновські. Степан — корінний кумарівець, дружину собі взяв із переселенців.

* Випишіть з тексту самостійні частини мови, згрупуйте їх відповідно.

Первомайськ багатий на талановитих людей. Саме тут, у Богополі, народився відомий живописець, заслужений художник України Андрій Антонюк. З Богополя й інший наш знаменитий земляк — письменник, актор, режисер Микола Вінграновський. Хто з нас не захоплювався його чудовими повістями "Сіроманець", "Первінка"? Гортаєш сторінки — і ніби поринаєш у безмежжя рідних степів, знову й знову п'єш гіркий запах полину.

* Навчальний диктант для 6 класу

Кінь на вечірній зорі

Від сизих в тумані Забар і далі-далі, через Балту, а з Балти ще кудись, не знаю куди, та звідти знову на Балту, над її вкляклими в осінь тополями, понад базаром з Гайворона і на Велику Мечетню пролітав увечері журавлиний ключ. Знизу йому від полів ще дихало літо, а зверху на крила з близьких пірчастих хмар порипувала зима.

Соняшники стояли німі і старі, наче їх, молодих, цього літа ніколи і не було. З води пахло кінями, і в їхніх конячих загуслих слідах де-не-де одинокою білою несміливою цяткою доцвітав болотяний білець.

Чорна розорана земля лежала на спині і мовчала. Рябою латкою по ній скакала сорока, ніби комусь на згадку.

Я приїхав на могили батьків і йшов попід скелями над водою у гліді та будяках овечими стежками, переступав з однієї на другу і дивився, де вони, ці овечі стежки, мають скінчитися.

(М. Вінграновський)

* Контрольний диктант для 9 класу

Наш земляк

Феноменальною і багатогранною в українській культурі є постать Миколи Вінграновського — письменника, актора, режисера, творця краси й добра.

Незважаючи на широке визнання та славу, Микола Степанович завжди залишається людиною сердечною і щирою, і, куди б не заводили його життєві дороги, ніколи не забуває свого коріння, що знаходиться на Миколаїщині, у рідному Первомайську. Мала батьківщина, у свою чергу, віддає належне майстрові слова, щирому патріотіві України.

Творчий шлях Вінграновського розпочався, можливо, щасливіше, ніж у інших поетів його покоління. Рано помічений геніальним Довженком, він уже першими творами засвідчив свою оригінальність як у літературі, так і в кіномистецтві. Коли Миколу Степановича запитали, хто мав на нього найбільший вплив, він відповів: "Якщо вплив — це любов, то Довженко".

Творчий зв'язок Довженка і хлопця з провінції пояснюється не лише тим, що Вінграновський був помічений Довженком у театральному інституті, коли Олександр Петрович дозволили набрати власний колектив для подальшого навчання і роботи в Москві, і тим, що він став одним із найкращих його учнів як режисер та актор. Першооснови цього творчого зв'язку, на нашу думку, криються в серцях двох талановитих українських митців. Визначальна риса, яка їх об'єднує, — відчуття рідного кореня, рідної землі.

(Л.Бур'ян)

Ефективним у розширенні уявлень про творчість Миколи Вінграновського є використання уроків розвитку мовлення, на яких учні складають діалоги, усні твори на теми, запропоновані вчителем. Серед тем називаємо такі:

- Життєпис майстра кіно;
- Учитель і учень (Довженко і Вінграновський);
- Вірність Богополі;
- Гордість літературної Миколаїщини;
- Повісті для дітей Миколи Вінграновського;
- Син степового краю.

Найскладнішою роботою з вивчення творчої спадщини Вінграновського є організація наукової роботи серед учнів, проте творчість поета й прозаїка настільки багатогранна, що дозволяє кожному із старшокласників розкрити свій науковий і творчий потенціал та зробити внесок у вивчення й популяризацію творів талановитого сина Миколаїщини.